

Toukokuu 1965

Rhodesia on ainoa vuoden 1964 alussa hajonneen Keski-Afrikan liittovaltion osista, joka ei ole vielä saavuttanut itsenäisyyttä. Pääsyyinä tähän tilanteeseen on se, että tämän taloudellisesti melko kehittyneen maan asioista päättävät pienen valkoisen vähemmistön edustajat. Englantilaisista alkuperää oleva väestö käsittää vain noin 220 000 henkeä maan väkiluvun lähetessä neljää miljoonaa.

Maan 46-vuotiaan pääministerin «Rhodesian rintaman» johtajan Ian Smithin ensisijaisena poliittisena päämääränä on ollut maansa mahdollisimman pikainen itsenäistäminen. Tärkeimpänä syynä tähän on ollut eliminoida Englannin labour-hallituksen mahdollisuudet puuttua maan rotupolitiikan hoitoon afrikkalaisen ja muun ei-valkoisen väestön hyväksi. Tiellä tarpeen vaatiessa suoritettavaan yksipuoliseen itsenäisyydenjulistamiseen, UDI:n (Unilateral Declaration of Independence) tarvittiin vähäisen valkoisen opposition vastustamat ja afrikkalaisten boikotoimat vaalit.

Toukokuun alussa suoritettujen Rhodesian vaalien tulos oli täysin odotettu: pääministeri Ian Smithin kannatusta valkoisen vähemmistön keskuudessa ei näet ollut syytä epäillä. Smithin puolue voitti ns. A-luokan 50:stä paikasta peräti 49, viimeisen paikan mennessä oppositiohenkiselle riippumattomalle tri Ahrn Palleylle. Afrikkalaisten nationalistijohtajien julistaman äänestysboikotin johdosta 108 000 äänestäjän joukkoon sopi vain 12 000 tietyt kvalifikaatiot täyttävää ei-valkoista, joilla oli tilaisuus äänestää 15:sta ns. B-luokan paikasta. Näitten paikkojen merkitys on nyt entisestäänkin pienempi johtavan valkoisen puolueen hallitessa ratkaisevaa 2/3 enemmistöä kokonaismäärästä.

Koska pääministeri Smithillä on takanaan lähes koko valkoisen äänestäjäkuntansa kannatus pyrkimyksissään itsenäisyyteen ilman mitään ehtoja, pääministeri Wilson on oikeastaan vaikeammassa asemassa kuin rhodesialainen virkaveljensä. Sekä Kansainyhteisömaiden omaksunan ehdottoman

kannan että oman puolueensa vuoksi Wilson ei voisi paljонkaan tinkiä lupauksistaan pakottaa valkoinen Rhodesia tarkistamaan ei-valkoisten poliittisia oikeuksia itsenäisyyden hintana. Mutta onko taloushuoliensa kanssa painiskelevalla labour-hallituksella varaa käytännössä ryhtyä taloudellisten ja sotilaallisten painostuskeinojen käyttöön? Rhodesian tuotteiden korvaaminen Englannin markkinoilla tuskin on ongelma, mutta varakkaiden valkoisten rhodesialaisten ostokyky merkitsee jo enemmän. Ja kun otetaan huomioon Rhodesian armeijan ja ilmavoimien Brittein saarilta tekemät hankinnat, ovat tosiseikat vielä painavampia. Suoranaiseen sotilaalliseen painostukseen on vieläkin vaikeampi uskoa.

Jos sen sijaan Zambia ryhtyy toteuttamaan uhkauksiensa mukaista politiikkaa Rhodesiaan UDI:n hetkellä, muuttuu tilanne Englanninkin kohdalla tiettyssä määrin. Mikäli Kaunda ryhtyy näet afro-aasialaisissa maissa laajaa kannatusta saavaan sanktio-toimintaan Smithin hallitusta vastaan, saa hän puolestaan varautua toimenpiteisiin, jotka saattavat hänen oman maansa taloudellisen kriisin partaalle. Tällainen tilanne todennäköisesti pakottaisi Wilsonin jonkinlaisen konkreettisen toiminnan tielle.

Se ajanpeluu, joka on käynnissä toisaalta Kansainyhteisön konferenssin ja toisaalta keskikesällä korjattavan Rhodesian tupakkasadon vuoksi, voi tuskin kuitenkaan jatkua loputtomasti. Tähän asti ovat Rhodesian afrikkalaiset nationalistit luottaneet Wilsonin lupauksiin ja YK:n päätöslauselmiin. Mutta jos Smith onnistuu toimissaan Etelä-Afrikan auliin tuen turvin, uusien levottomuuksien leimahtamista tuskin voidaan välttää. Mustien nationalistipuolueiden ZAPU:n (Zimbabwe African People's Union) ja ZANU:n (Zimbabwe African National Union) johtajat ovat joko vankiloissa tai maanpaossa. Mutta ZAPU-johtajan Joshua Nkomon ilmoituksella, jonka mukaan UDI merkitsisi avointa rotusodan julistamista, on kaikesta huolimatta oma painavuutensa. Hallituksen joukkojen parempi koulutus voisi näet merkitä vain sotatilanteen pitkittymistä sekä mahdollisesti myös sen laajentumista muihinkin mantereeseen »valkoisiin» valtioihin.

Vaikka näyttää siltä, ettei Ian Smithin politiikkaan kuulu tinkiä jyrkistä periaatteistaan Rhodesiaa itsenäistäessään, on periaatteessa mahdollista, että hän haluaa vielä välttää lopullista välirikkoa Lontoon kanssa. Kompromissimahdollisuuksia voisivat olla afrikkalaisten B-paikkojen määrän lisääminen parlamentissa sellaiseen lukuun, että ne muodostaisivat ratkaisevan kolmanneksen perustuslainmuutoksien varalta tai toisaalta B-luokan äänestäjien kvalifikaatioiden laskeminen syrjityn väestön pääosan tulevaisuudentoiveiden herättämiseksi. Tämän pidemmälle ollaan Salisburyssä tuskin valmiita menemään. Vaikka aloite siis ainakin tätä kirjoitettaessa on rhodesialaisissa käsissä lopullisen valtiomiesratkaisun tekeminen jää ilmeisesti kuitenkin Lontoolle.

Erkki Hatakka